

goed, tot in 1929 het noodlot toeslag in de vorm van de beurscrash op Wall Street. Bovendien was er een geduchte concurrent bij gekomen: de vrachtauto. Weer was er overcapaciteit, dus lage vrachtprijzen. De overheid reageerde in 1933 met de invoering van de wet op de evenredige vrachtverdeling, de schippersbeurs in het spraakgebruik, die tot 1998 stand zou houden. Het bood enig soelaas, maar feitelijk was het niet meer dan het verdelen van de armoede.

Het laatste hoofdstuk van Filarski's boek behandelt de periode na de Tweede Wereldoorlog. In dat tijdvak vonden twee belangrijke innovaties plaats. Vanaf eind jaren vijftig verving duwvaart naar Amerikaans voorbeeld de traditionele sleepvaart, hetgeen een enorme efficiencywinst betekende. Filarski gaat uitgebreid in op de problematiek van de zesbaksduwvaart, waar hij in zijn beroepspraktijk nauw bij betrokken was. De tweede naoorlogse innovatie is het containervervoer per binnenschip. Een volledig nieuwe markt en een ongeëvenaard succesverhaal, dat het helaas met nog geen vier pagina's moet doen. Enig cijfermateriaal betreffende de vervoersomvang zou hier op zijn plaats zijn geweest. Dat het succes tot een nieuwbouwgolf leidde, die na de recente economische crisis andermaal verkeerde in overcapaciteit, is in het boek niet vermeld. Een beschouwing over de rol van de banken was interessant geweest.

Tegen de stroom in kenmerkt zich als naslagwerk: de tekst heeft duidelijk het primaat, de illustraties komen op de tweede plaats. Een fotogeniek onderwerp als de binnenvaart had meer verdiend. Dat Jan Sanders de tekenaar is van de hilarische prent op p. 309 zal velen bekend zijn, maar hij en andere kunstenaars blijven helaas ongenoemd. Niettemin is *Tegen de stroom in* een kloek en gedegen naslagwerk van het kaliber dat de binnenvaart verdient.

Jolco Brolsma
Brolsma Advies

Jan Plamper, *The History of Emotions. An Introduction*. (Oxford: Oxford University Press, 2015)
352 p. ISBN 978-0-19-966833-5.

Jan Plamper's introductie tot de geschiedenis van emoties stelt zichzelf een dubbel doel. Enerzijds belooft de auteur een tussenbalans op te maken van een onderzoeksveld dat "alle kanten op schiet", en daarmee een overzicht te bieden aan beginners die zich op het terrein van de emotiegeschiedenis wagen. Anderzijds geeft Plamper ook aan een 'interventie' te willen bieden in het veld. De eigen agenda van de auteur is vooral gericht op de interactie tussen de humane wetenschappen en de bevindingen van neurowetenschappers. Plamper's introductie bevat een

oproep tot interdisciplinair onderzoek, maar vooral ook tot de ontwikkeling van een doordachte methode om neurowetenschappelijke conclusies succesvol in te zetten in historisch onderzoek. Belangrijk daarbij is, volgens hem, “een graad van geletterdheid in de neurowetenschappen, om te begrijpen waar de historicus te leen gaat, als hij dat doet”, en het is die ‘geletterdheid’ waartoe de introductie wil bijdragen (p.8). Terminologie speelt dan ook een belangrijke rol in de opzet van deze inleiding: de verschillende hoofdstukken gaan in op de ontwikkeling van het onderzoek naar emoties in verschillende onderzoeksvelden (en geven daarmee ook een chronologisch overzicht van de lexica die zich met betrekking tot emotie ontwikkeld hebben). Het boek is niet alleen voorzien van een thematische bibliografie, maar ook van een alfabetisch glossarium waarin een handig overzicht wordt geboden van het gangbare ‘jargon’ rond emoties in verschillende disciplines.

Het gevolg van dat streven naar een grotere geletterdheid onder historici is, zoals ook William Reddy al opmerkte, dat Plamper meer aandacht besteedt aan de studie van emoties binnen de antropologie, psychologie en neurowetenschap, dan aan de ontwikkeling van de historische studie van emoties zoals die zich vooral sinds 2001 ontwikkeld heeft.⁵ (Plamper legt in chronologie van de interesse in emoties sterk de nadruk op de cultureel-maatschappelijke impact van de aanslagen op 11 september en de daarop volgende ‘emotieve’ verslaggeving, p. 298). Het eerste hoofdstuk wijst weliswaar op de meest gangbare concepten in de geschiedschrijving over emoties (met name Reddy’s “emotionele regimes” en Barbara Rosenwein’s “emotionele gemeenschappen”), maar het zwaartepunt van het boek ligt in hoofdstukken twee en drie, waarin aan de hand van het werk van concrete onderzoekers in vooral de antropologie en experimentele psychologie steeds opnieuw wordt aangetoond dat “de epistemologieën van de neurowetenschappen en van de geschiedschrijving volgens verschillende regels opereren” (p. 298). De kloof tussen het post-moderne relativisme van de historicus en het universalisme van de ‘harde’ wetenschapper blijkt, in dit overzicht, misschien nog het meest uit de manier waarop beide disciplines omgaan met tijdsverloop en de evolutie van het eigen vakgebied. Historici hebben het, volgens Plamper, moeilijk met de korte houdbaarheidsdatum van resultaten uit neurowetenschappelijk onderzoek. “Neurowetenschappers hebben, in tegendeel, geen probleem met hun eigen epistemologie. Ze zijn eraan gewend dat waarheden snel door andere vervangen worden” (p. 241). Niet alleen over emoties spreken de verschillende disciplines dus een andere taal, in Plamper’s overzicht, ook over de aard en waarde van het onderzoek zelf wordt op verschillende manieren gecommuniceerd.

5 William J. Reddy, ‘REVIEW. The History of Emotions: An Introduction by Jan Plamper’, *The History of Emotions Blog*, 6 juli 2015. <https://emotionsblog.history.qmul.ac.uk/2015/07/review-the-history-of-emotions-an-introduction-by-jan-plamper/>

Hoewel Plamper aangeeft met zijn multidisciplinaire inleiding de weg te willen wijzen naar een geschiedenis van emotie die het scheidende denken tussen relativisme en universalisme overstijgt – en hoewel hij de neurowetenschap zichtbaar ernstig neemt en veel van zijn energie investeert in het behapbaar en inzetbaar maken van de resultaten van die neurowetenschap voor historici, stelt hij ook vraagtekens bij het klakkeloos overnemen van theorieën en jargon tussen de disciplines. In zijn derde hoofdstuk kondigt hij de bijzondere bedoeling van zijn ‘wegwijzers’ in de studie van emotie voor historici aan. Het hoofdstuk “heeft als doel Clio te waarschuwen voor de gevaren op het pad dat ook andere humane wetenschappen hebben gekozen: dat van het onnadenkend lenen uit experimentele psychologie, in het bijzonder in haar neurowetenschappelijke incarnatie. De toon zal daarom wat schriller worden dan tot nog toe het geval was”. De auteur richt zijn, niet zozeer schrille als wel monkelend ironische pijlen vooral op populariserend (en vaak ook erg populair) werk van psychologen en neurowetenschappers. Paul Eckman’s uitermate universalistische theorie van ‘basisemoties’ komt in het bijzonder onder vuur te liggen, maar ook recentere bestsellers die aan de honger naar begrijpelijke verhalen over het brein en emotie moeten voldoen, worden aangewezen als dragers van kortzichtige, onwaarschijnlijke en bij publicatie al achterhaalde ideeën (p. 223) (de huidige populariteit van het genre maakt de populariserende publicaties bijzonder lucratief, en men kan, aldus Plamper, “op parallellen wijzen tussen het universalisme van de neurowetenschap en het universalisme van het globale kapitalisme” p. 240).

Waar historici van emoties dan wel kunnen ‘lenen’ is minder duidelijk: met zijn uitgebreide overzicht – dat zich in zijn structuur, stijl en aanpak duidelijk op geschiedkundigen richt⁶ – geeft Plamper weliswaar een voorbeeld van hoe humane wetenschappers met de veranderende resultaten van de levenswetenschappen kunnen omgaan, maar het lijkt onwaarschijnlijk dat de ‘geletterdheid’ waarnaar hij streeft ook voor elk onderzoek (of elke onderzoeker) haalbaar is. In een veld waarin, zoals de auteur aangeeft, “goudkoorts in de lucht hangt” (p.296), geeft zijn tussenstand wel houvast, en Plamper’s bijzondere invulling van ‘interdisciplinariteit’ geeft een – weliswaar ambitieus - gevoel voor richting.

Josephine Hoegaerts

Katholieke Universiteit Leuven

6 De oorspronkelijke, Duitstalige versie, van het werk werd bekritiseerd o.w.v. Plamper’s drang om de culturele studie van emotie als het terrein van de geschiedschrijving voor te stellen. Lars Koch, *Jan Plamper: Geschichte und Gefühl*, H.Soz.Kult, 10 september 2013, <http://www.hsoz-kult.de/publicationreview/id/rezbuecher-18155>.